Tien jaar Merkel: calculerende kanselier

Interview met DIA-directeur Ton Nijhuis

Achtergrond - 19 november 2015

Zondag is het tien jaar geleden dat Angela Merkel voor het eerst werd beëdigd als bondskanselier. Niemand had toen gedacht dat ze het tien jaar later nog zou zijn. Maar ze is “bezonnen en solide” gebleken, zegt Ton Nijhuis van het Duitsland Instituut. Al vindt hij niet alle beslissingen van de calculerende kanselier even doordacht.

Angela Merkel begon haar kanselierschap op 22 november 2005 zwak en aangeslagen, zegt Ton Nijhuis, wetenschappelijk directeur van het Duitsland Instituut Amsterdam. “Ze had in de peilingen een voorsprong van 10 procent, maar die heeft ze in de aanloop naar de verkiezingen weten te verprutsen.” De CDU haalde een van de slechtste verkiezingsresultaten ooit en Merkel moest met een zelfbewuste SPD regeren die bijna net zo groot was als haar eigen CDU/CSU.

Merkel had het voordeel dat de belangrijkste economische hervormingen al door haar voorganger Schröder (SPD) met zijn Agenda 2010 waren doorgevoerd. “Ze hoefde alleen een consolidatiekoers te volgen en dat heeft ze gedaan”, aldus Nijhuis. Daarbij kon ze ook meeliften op de economische groei die na 2005 inzette. “Bij de volgende verkiezingen in 2009 hadden veel SPD-leden hun partij het hervormingsprogramma nog niet vergeven en plukte Merkel er de vruchten van.”

'Keine Experimente'

In 2009 kwam mede door het verlies van de SPD de gedroomde coalitie met de FDP tot stand. Nijhuis: “Maar de FDP besloot vanaf dag 1 collectief zelfmoord te plegen.” De liberalen kampten met gebrekkig leiderschap en interne ruzies en konden hun verkiezingsbeloftes, met name die van belastingverlaging, niet waarmaken. Met de FDP kon Merkel ook geen grootse programma’s doorvoeren, maar dat was niet erg, zegt Nijhuis. “Merkel paste goed op de zaak. Daar houden Duitsers van. *Keine Experimente*.”

> 'Merkel paste goed op de zaak. Daar houden Duitsers van'

Het Institut für deutsche Wirtschaft Köln (IW) vindt dat Merkel wel meer had moeten doen dan profiteren van Schröders programma. Als ze zelf meer

hervormingen had doorgevoerd, was er duidelijk meer economische groei mogelijk geweest, citeert Die Welt een IW-rapport over de Duitse economie van de afgelopen 20 jaar.

Met bijvoorbeeld de invoering van het *Betreuungsgeld* in 2013 en de verlaging van de pensioenleeftijd naar 63 jaar in haar huidige regeerperiode heeft Merkel de economie zelfs geschaad, aldus het IW. “Ja. Maar je moet je coalitiepartner soms tevreden houden”, zegt Nijhuis daarop. Het *Betreuungsgeld* was een wens van de CSU, de verlaging van de pensioenleeftijd een eis van de SPD. Het is makkelijker lastige hervormingen door te voeren in tijden van crisis, aldus Nijhuis. “Maar als je zoveel geld ter beschikking hebt als Duitsland de afgelopen jaren, kun je ook niet géén cadeaus uitdelen.” En even later: “Ik zie niet wat ze verknald heeft op economisch terrein. Ze is bezonnen en solide.”

Initiatief

Een van de andere kritiekpunten op Merkel is dat ze te lang afwacht, te weinig visie heeft, nooit echt initiatief neemt en problemen uitzit, maar niet echt oplost. De filosoof Peter Sloterdijk schrijft in het Handelsblatt dat politiek bedrijven bij Merkel heeft plaatsgemaakt voor een “*betreutes Dahindämmern*”. Hij noemt Merkel een holle ruimte, waar iedereen iets van zijn eigen zorgen, dromen, angsten en hoop in kwijt kan. Nijhuis stelt daar drie punten tegenover waarin Merkel wel degelijk initiatief nam en politieke moed toonde, “deels ook tegen haar eigen natuur in”.

> De consequenties van de 'Energiewende' waren niet doordacht

Als eerste noemt hij de Grexit, de vraag of Griekenland de eurozone moet verlaten, waar Merkel tegen was en daar ook bij bleef. “Ze zeggen dat Merkel naar polls kijkt en haar beleid daar op afstemt. Maar een meerderheid van de bevolking, en zeker van haar eigen partij, was voor een Grexit. Toch heeft zij dat niet gedaan.” Nijhuis denkt dat ze een rekensom heeft gemaakt. “Wat het kost om Griekenland in de eurozone te houden, kun je berekenen. Uittreden is niet calculeerbaar. Ik denk dat ze daarvoor is teruggeschrokken. Of het wijs was, moet de tijd leren.”

'Alleingang'

Ook bij de *Energiewende* wachtte Merkel niet af. Direct na de kernramp in het Japanse Fukushima in 2011 besloot ze de Duitse kerncentrales zo snel mogelijk te sluiten. “Dat was niet de bezonnen Merkel die we kennen”, aldus Nijhuis. De consequenties van deze snelle *Energiewende*, de overgang naar duurzame energie, waren niet doordacht, zegt hij. Duitsland kampt daardoor met nieuwe problemen, zoals stijgende elektriciteitsprijzen en meer CO2-uitstoot, mede door

het toegenomen gebruik van bruinkool.

Ook on-Merkels aan dit besluit noemt Nijhuis haar *Alleingang*. Duitsland neemt besluiten liever niet alleen, zonder instemming van andere landen. Dat is hier wel gebeurd. “Dat is Duitsland door Frankrijk en Nederland ook niet in dank afgenomen”, aldus Nijhuis.

> 'Was ze een half jaar geleden 10 jaar kanselier geweest, dan was ze de meest succesvolle kanselier ooit genoemd'

Verder toont Merkel ook in de huidige vluchtelingencrisis initiatief. Haar “*Wir schaffen das*” noemt hij een “besluit uit het hart”. De vreselijke situatie van vluchtelingen op het station in Boedapest deze zomer liet haar ook niet veel andere keuze dan die mensen op te vangen, zegt hij. “Maar ik denk niet dat ze zich toen gerealiseerd heeft wat de consequenties daarvan waren en dat het een eindeloze stroom van vluchtelingen zou worden.”

Van die consequenties had ze zich wel bewust moeten zijn, vindt Nijhuis. Bovendien heeft ze met haar besluit de vluchtelingen toe te laten het verdrag van Dublin terzijde geschoven, “en dat is een nieuwe *Alleingang*”. Daardoor zijn andere landen minder bereid medewerking te verlenen bij de vluchtelingencrisis.

Erfenis

Door de vluchtelingencrisis is Merkels populariteit tot een dieptepunt gezakt. Beschouwingen over haar kanseliersjubileum worden nu ook in dit licht gezien. Dat is jammer, zegt Nijhuis. "Was ze een half jaar geleden 10 jaar kanselier geweest, dan was ze de meest succesvolle kanselier ooit genoemd." Maar haar positie ziet hij niet bedreigd. Ze is nog steeds populair genoeg. Nijhuis benadrukt in dit verband dat haar *Willkommenskultur* in Duitsland breed wordt gedragen en de Duitsers van alle Europeanen het meest openstaan voor de opvang van vluchtelingen, zoals onlangs bleek uit onderzoek van de Franse krant Le Monde.

Dus in 2017 wordt ze weer kanselier? De CDU heeft geen reden haar aan de kant te schuiven, zegt Nijhuis, de partij heeft niet echt een serieuze tegenkandidaat. Voor haar kiezers zijn er ook weinig alternatieven. Voor de meeste CDU’ers die een conservatiever beleid willen, is de stap naar de rechtspopulistische AfD te groot, legt hij uit. Dat Merkel zelf besluit niet meer mee te doen, gelooft hij evenmin. “Als ze er nu mee stopt, dan is haar erfenis die van een mislukte kanselier die het land in chaos heeft achtergelaten. Zo wil ze niet in de geschiedenisboeken komen.”

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/14077/tien-jaar-merkel-calculerende-kanselier